

הורות: גבולות ואחריות חברתית

ההורות המודרנית מציבה אתגרים חדשים. רבים מן ההורים חשים שהם מסתובבים בעולם כשעל גבם שק גדול של רגשות אשם ביחס לילדיהם: על שעות העבודה הרבות, על הקריירה, רגשות אשמה על הגירושין, על היעדרות ממושכת במהלך היום, על כך שלא נתנו לילדיהם כל מה שמהם נבצר, על הצטרפותו של ילד חדש למשפחה ועוד.

השק הזה עשוי להוביל לדפוס הורות שונים ומגוונים, וכאשר שק האשמה הופך לכבד מנשוא ומנהל את היחסים בין ההורים לילדים – הורות מתירנית מופיעה. דפוס הורות זה עלול להוביל לנטייה בקרב ילדים ונוער לפתח פתולוגיות כמו התמכרות לסמים, אלכוהול והימורים.

מהי הורות מתירנית?

בדפוס של הורות מתירנית ההורים אינם מציבים גבולות ברורים או דורשים כללי התנהגות נאותים ובשלים. דפוס הורות כזה מקושר עם ילדים בעלי שליטה עצמית נמוכה, הפועלים על פי דחפיהם המיידיים כמו גם עם ילדים שאינם נוטים לסמוך על עצמם.

הורים אלו הם לא הורים רעים, כלל וכלל לא, אלו הורים שמעוניינים לטפח את הילד, אך אינם מקפידים לשמור על גבולות וסטנדרטים ברורים ויציבים. הם מונחים על ידי רגשות אשם ובמקום לחנך, לווסת, להדריך, להגיד "לא" כשצריך, להכיל, להדגים שליטה עצמית ולהציג ערכים ותפקידים ברורים, הם חותרים "לפצות" ילדיהם: הן רגשית והן חומרית.

הורים מתירניים לא נוטים להציב דרישות, הם נמנעים מויכוחים ועימותים ולמרות שילדיהם נראים כלפי חוץ כבעלי דימוי עצמי גבוה, מדובר במסכה גרידא. מחקרים קליניים רבים מראים שילדים הגדלים בבתים מתירניים יתר על המידה, קיימת סבירות גבוהה יותר לפתח דפוס התנהגויות של שימוש בסמים ואלכוהול או להפוך למהמרים כפייתיים.

סצנות מוכרות מחיי היום יום

הורות מתירנית יתר על המידה, אחראית במידה רבה לסצנה המוכרת של הילד שצועק בקניון על אימא או אבא תוך שהוא דורש לרכוש את הצעצוע או הממתק שהוא רוצה. הוא עומד במקום צווח ובוכה ולא מתכוון לזוז ממקומו עד אשר הוריו ירכשו את שדרש.

ילד הזה יש רדאר מיוחד שפיתח מתוך התבוננות וסימביוזה עם הוריו. אולי הוא לא יכול לבטא זאת במילים, כי הוא עוד קטן, אבל הוא כבר הפנים את דפוס ההתנהגות של הוריו, ולמד שהתנהגויות מסוימות (שליליות) מובילות לתגמול (חיובי).

מאוחר יותר, העדר גבולות אלו מובילים גם לערער האוטוריטה של בית הספר ולפקפוק בסמכותם של המורים. הורים שלא הציבו גבולות ברורים לילדיהם, עשויים להיקרא לבית הספר עקב התנהגות לא נאותה של ילדיהם, ובמקום לגבות את בית הספר הם חשים אשמים ומגבים את ילדם.

ומכאן המשוואה היא ברורה:

כאשר אין מספיק גבולות וסמכות הורית, הילד והמתבגר עלולים לחוות שעמום וריקנות, הם עלולים לחוות בהמשך חרדות ותחושה שאין מי ש"חזיק ויכיל" אותם בבית. במידה ואיתותי המצוקה הללו לא יקלטו על ידי ההורים הם עלולים לגרום בצורה הדרגתית להתפתחותם של דפוסים פתולוגיים כמו: התמכרות לסמים, אלכוהול והימורים.

מנגנון הפיצוי והרדאר המתוחכם של הילד

ילדים מזהים מהר מאוד את מנגנון הפיצוי של ההורים. ברדאר המתוחכם שלהם הם קולטים תשדורת שהמסר העיקרי שלה "אני, כהורה, לא עושה מספיק עבורך, אני חייב לך, אני פוגע בך". הילד בתורו חש פגוע, פצוע ומקופח ובהיזון חוזר מעצים את תחושת האשמה של הוריו. כל זה מוביל למעגל קסמים של אשמה, פיצוי ומניפולציות נרקיסיסטיות, שמנציחות את עצמן.

הורה או חבר...?

הרצון להיות הורים טובים אינו מוטל בספק, כאמור, גם כאשר מדובר בדפוס הורות מתירנית. רוב ההורים שואפים להעניק לילדיהם את הטוב ביותר. אולם כשם שהם מתקשים להציב גבולות לילד ולא מכירים בכך שמערכת היחסים בין לבין ילדם לא צריכה להיות סימטרית, כך הם מתקשים לראות את הגבול הדק שבין הורה לבין חבר.

במקרים כאלו קיים קושי להכיל את הילד, לסרב לו ותחושת האשמה מאפילה על היחסים. ומכאן הדרך קצרה להתנהגויות פתולוגיות הרסניות מצד הילד או המתבגר. התמכרות לסמים, אלכוהול או הימורים בקרב ילדים ונוער שגדלו עם הורים מתירניים הם בבחינת זעקה לעזרה, ואם משכילים לזהות ולקרוא את הכתובת שעל הקיר בשלב מוקדם יחסית, אפשר להימנע מהטלפון (הארור) הקורא להורים לבוא לקחת את הילד מתחנת המשטרה (במקרה הטוב...).

הפתרון לבעיה זו מתחיל בהורים. בהבנה שהם הורים ולא חברים. השלב הבא הוא השתחררות מהאשמה ויצירת דפוס הורי סמכותי, מחויב ומכיל.

"מתירנות היא התייחסות לילדים כאילו היו מבוגרים, והשיטה להבטיח שלעולם לא יהיו כאלו".

תומס סאס, החטא השני.